

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi (Farabi Hastanesi)
Başhekimliği

EL HİJYENİ PROSEDÜRÜ

Dok. Kod: EN.PR.03

Yayın Tarihi: 19.04.2013

Revizyon No:05

Revizyon Tarihi:15.09.2023

Sayfa Sayısı:6

1.0 AMAÇ

KTÜ Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi Farabi Hastanesinde sağlık hizmetiyle ilişkili enfeksiyonların ve çapraz bulaşmaların önlenmesi amacıyla sağlık personeli, için uygun el temizliği yöntemlerini belirlemektir. El hijyeni sağlık hizmetleri ile ilişkili enfeksiyonları önlemede en önemli yoldur.

2.0 KAPSAM

KTÜ Sağlık Uygulama ve Araştırma Farabi Hastanesi tüm bölüm/birimlerinde çalışan personeli kapsar.

3.0 KISALTMALAR

KTÜ: Karadeniz Teknik Üniversitesi

4.0 TANIMLAR

El hijyeni: El yıkama, antiseptik el yıkama, alkollü el antiseptiği ile el ovalama veya cerrahi el antisepsisini ifade etmek için kullanılan genel bir terimdir. Enfeksiyonların yayılımını kontrol etmede en etkili methodur. Eldiven kullanımı asla el hijyeninin yerini alacak bir uygulama değildir.

El Antisepsisi: Antiseptik çözeltiyle el yıkama veya alkollü el antiseptiği ile el ovalama.

Alkollü El Antiseptiği: Geçici florada bulunan mikroorganizmaların sayısını azaltmak amacıyla, suyla yıkamaya ve kurulamaya gerek olmaksızın, doğrudan ellere uygulanan ve genellikle %60-95 oranında alkol içeren çözelti.

Antiseptik El Yıkama: Ellerin suyla ve antiseptik ajan içeren bir sabunla yıkanması

Cerrahi El Antisepsisi: Cerrahi girişimler öncesinde ameliyat ekibi tarafından ellerdeki geçici florayı tamamen uzaklaştırmak ve kalıcı florayı azaltmak amacıyla uygulanan antiseptik el yıkama veya alkollü el antiseptiği ile ovalama işlemi.

Normal Sabun: Antimikrobiyal ajan içermeyen veya sadece prezervatif etkisi gösteren çok düşük konsantrasyonda antimikrobiyal ajan içeren deterjan.

Antiseptik Ajan: Geçici florada bulunan mikroorganizmaların sayısını azaltmak amacıyla cilde uygulanan ajanlar (alkol, klorheksidin, heksaklorofen, iyot, kloroksilenol, kuvaterner amonyum bileşikleri ve triklosan).

Antimikrobiyal Sabun: Antiseptik ajan içeren sabun (deterjan)

Susuz Kullanılan Antiseptik Ajan: Su kullanmayı gerektirmeyen antiseptik ajan. Susuz kullanılan antiseptik ajanın uygulanmasını takiben eller, uygulanan çözeltinin tüm yüzeyler ile temas etmesini sağlayacak şekilde kuruyana kadar ovalanmalıdır.

5.0 SORUMLULAR

• Başhekimlik
• Hastaneler Başmüdürü
• Kalite Koordinatörlüğü
• Başhemşirelik
• Enfeksiyon Kontrol Komitesi
• Birim Kalite Temsilcileri, Klinik Birim Sorumluları, Çalışan Tüm Personel

6.0 FAALİYET AKIŞI

6.1 GENEL İLKELER

6.2 EL HİJYENİ POLİTİKAMIZ

6.3 EL YIKAMA ENDİKASYONLARI

6.4 EL ANTİSEPSİSİ ENDİKASYONLARI

6.5 ÖNEMLİ NOKTALAR

6.6 ELDİVEN KULLANIMI GEREKLİ OLMAYAN DURUMLAR

6.7 TEMİZ, STERİL OLMAYAN TEK KULLANIMLIK ELDİVEN KULLANIMI GEREKTİREN İŞLEMLER

6.8 STERİL ELDİVEN KULLANIMI GEREKTİREN İŞLEMLER

KONTROLLÜ KOPYA

6.1 GENEL İLKELER

Yılda en az bir kez çalışanlara el hijyeni ile ilgili eğitim verilmektedir. Eğitimler meslek gruplarına göre düzenlenmektedir.

- **El hijyeni Eğitimi;**
- El hijyeninin önemi
- El Hijyeni endikasyonları
- El Hijyeni sağlama yöntemleri
- Eldiven kullanımı ile ilgili kurallar
- El antiseptikleri ile ilgili genel bilgiler
- Alkol bazlı el antiseptikleri ile ilgili alınması gereken güvenlik önlemleri konularını kapsamaktadır.
- Çalışanlara HBYS üzerinden el hijyenini hatırlatan uyarıcı mesajlar gönderilmektedir.
- Sağlık hizmeti sunulan her alanda alkol bazlı el antiseptikleri bulunmaktadır.
- El hijyeni uyumunun değerlendirilmesi ile ilgili çalışanlar 3 ayda bir El hijyeni gözlem formu ile haberli olarak gözlenmektedir. Enfeksiyon Kontrol Komitesi (EKK) denetiminde tüm birim sorumluları ve gerektiğinde görevlendirdikleri çalışanlar sorumludur. Gözlem sonuçları Enfeksiyon kontrol komitesi tarafından analiz edilerek oranlar tüm birimlere duyurulur. El hijyeni uyumu düşük olan birimlere eğitim verilmekte ve uyumu arttırmak için ilgili birimlerin katılımı sağlanarak uyum çalışmaları yapılmaktadır.
- Bölümlerde kullanılan el antiseptik solüsyonların 3 ayda bir takipleri yapılmakta ve yeterli kullanılmadığı tespit edildiğinde Düzeltici önleyici faaliyet (DÖF) başlatılmaktadır.
- Hastanemiz el hijyeni koordinatörü **Prof. Dr. Gürdal YILMAZ**

6.2 EL HİJYENİ POLİTİKAMIZ

6.2.1 El Hijyeni Uyumunun Geliştirilmesi Sürecinde Yöneticilere Yönelik Öneriler:

- Yöneticilerin el hijyeni stratejilerini ve hasta güvenlik kültürünü teşvik eden koşullar oluşturmaları
- Sağlık çalışanlarının el yıkama için güvenli ve sürekli su kullana bilecekleri lavabolara erişimleri sağlanmalıdır.
- Sağlık çalışanları için hasta bakım verdikleri ortamda kolayca erişebilecekleri alkol bazlı el hijyen ürünleri sağlanmalıdır.
- El hijyenine uyum kurumsal bir öncelik haline getirilmeli ve el hijyeniyle birlikte enfeksiyonu önlemeye ve kontrol altına almaya yönelik diğer aktivitelerde gerekli liderlik, finansal ve yönetsel destek sağlanmalıdır.
- El hijyeni uygulamalarına uyumu artmak için multidisipliner ve çok boyutlu programlar geliştirilmelidir.
- El hijyeni eğitimi ve enfeksiyon kontrol eğitimleri planlanmalıdır.
- Sağlık bakımı ortamında su kaynağının drenajdan ve kanalizasyondan fiziksel olarak ayrılmış olması sağlanmalı ve sistem rutin olarak kontrol edilmelidir.
- Alkol bazlı el hijyen ürünlerinin üretimi ve saklanması ulusal güvenlik talimatlarına ve yerel yasal düzenlemelere uygun olmalıdır.

6.2.2 Kurumsal Planlamaların Yapılması

- El hijyenine uyumun geliştirilmesine yönelik kurumsal ve fiziksel ortama yönelik planlamalar yapılması ve yaklaşımların benimsenmesi önem taşımaktadır.
- Kurumda kolay ulaşılabilen lavaboların olması ve el hijyeni ürünlerinin (eldiven, alkolü el antiseptikleri) bulundurulması yönünde düzenlemeler yapılmalıdır.
- Multidisipliner yaklaşımla el hijyenine yönelik politika ve prosedürler oluşturulmalıdır.
- Çalışan ve yöneticiler arasında kaynakların etkin kullanımına, kurumsal güvenlik kültürünün oluşturulmasına, enfeksiyonların önlenmesine ve el hijyenine uyumu olumsuz etkileyen engellerin ortadan kaldırılmasına yönelik iş birliğinin yapılması ve yöneticilerin rol-model olması gerekmektedir
- El hijyenine uyumu arttırmaya yönelik geliştirilecek projelerde grup dinamikleri ve kurumsal işleyişle ilgili değişiklikler ve/veya yenilikler yapmak gereke bilmektedir. El hijyenine uyumun yüksek olması için el hijyeninin kurumsal bir öncelik olarak benimsenmesi ve el hijyenini geliştirmeye yönelik faaliyetlerin süreklilik kazanması esastır.

- Uyumun artırılabilmesi için çalışma alanında yeterli sayıda lavabonun bulunması, otomatik sabunluk kullanımı, alkol bazlı ajanların temin edilmesi, muslukların kolla ya da dizle kumanda edilebilir nitelikte olması, sıvı sabun, losyon ve tek kullanımlık havluların kolay ulaşılabilir şekilde yerleştirilmesi, en uygun el yıkama ajanının seçilmesi, gerektiğinde el hijyeni ajanının değiştirilmesi ve el bakımının (nemlendirici solüsyon temini gibi) desteklenmesi önemlidir.

6.2.3 El Hijyeni ile İlgili Hastane Hedefimiz

Hastane enfeksiyonlarının önlenmesinde el yıkamanın önemi bilinmesine karşın, sağlık çalışanlarında el hijyeni uyumunun düşük olduğu bilinmektedir. El hijyeni kurallarına uyumsuzluğun nedenleri arasında kişi ve sağlık kurumlarıyla ilgili birçok faktör rol oynamaktadır. El hijyeni uyumunun geliştirmeye yönelik bireysel, kurumsal ve topluma yönelik planlamalar yapılması ve etkin stratejilerin benimsenmesi önem taşımaktadır. Periyodik eğitimlerin verilmesi, el hijyeni uygulamasının kolay ve uygun hale getirilmesi için fiziksel şartların oluşturulması, gözlem ve geri bildirimlerin yapılması, motivasyon, idari yaptırım ve ödüllendirme sistemi, bireysel ve kurumsal düzeyde aktif katılım ve iş birliğinin desteklenmesi, personel yetersizliğinin giderilmesi ve yoğun iş yükünün azaltılması el hijyenine uyumu olumlu yönde etkileyen girişimlerdir.

Hastanede çalışan tüm personelin el yıkama prosedürüne uygun olarak el hijyeni sağlaması.

6.2.4 El Hijyeninin Önemi

El temizliği bireysel hijyenin ilk adımıdır. El yıkama, günlük yaşantı içinde her şeyden önce kişinin kendi sağlığı için önemliken, çalışma ortamında, diğer kişilerin sağlığı için de önem kazanmaktadır. Başta sağlık sektörü olmak üzere birçok iş kolunda, çalışanların el yıkamasındaki aksaklıklar, toplumu tehdit eden ciddi sorunlara yol açabilmektedir. Hastanede yatan hastaların hastane enfeksiyon riskleri yüksektir. Enfeksiyon oluşumunun önlenmesinde en kolay ve etkin yollardan biri, tüm sağlık çalışanları, hasta ve ziyaretçileri tarafından el hijyeni kurallarına uyulmasıdır.

Hastane enfeksiyonları (nozokomiyal enfeksiyonlar) hastanede yatış süresini, morbidite ve mortaliteyi ve tedavi maliyetlerini artıran en önemli nedenlerden birisidir. Özellikle sağlık personelinin elleri, mikroorganizmaların hastadan hastaya yayılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle yetersiz el hijyeni, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde halen yaygın olarak görülen hastane enfeksiyonlarına neden olan başlıca etmenler arasında yer almaktadır.

6.3 EL YIKAMA ENDİKASYONLARI

6.3.1 El Hijyeninde 5 Endikasyon Kuralı

- Aseptik işlemlerden önce
- Hasta ile temas öncesinde
- Hasta ile temas sonrasında
- Vücut sıvıları ile temas sonrasında
- Hasta çevresindeki yüzeylerle temas sonrasında el hijyeni sağlanmalıdır.

6.3.2 Eller Hastane Ortamında Sıvı Sabun ve Su ile Aşağıda Belirtilen Durumlarda Yıkanmalıdır

- Gözle görülür kir varlığında
- Proteinasöz materyalle kontamine ise
- Kan veya diğer vücut sıvıları ile kirlendi ise
- Spor yapan bakterilerle ispatlı veya düşünülen enfeksiyon varlığında
- Hasta ile her temas öncesinde ve sonrasında
- Hasta bakımında kullanılan aletlere temas öncesinde ve sonrasında
- İnvaziv işlemler öncesinde ve sonrasında
- Eldiven giyme öncesinde ve sonrasında
- Hasta çevresi ile temas öncesinde ve sonrasında
- Vücut sıvı ve sekresyonları ile, bütünlüğü bozulmuş cilt ile veya mukoz membranlarla temas sonrasında
- Hasta ile temasta önce kontamine bir alana temas edilmesi gerekti ise, bundan sonra temiz alana yapılacak temas öncesinde
- El antiseptiği ile her beş ovalama işlemi sonrasında bir kez eller yıkanmalıdır veya el antiseptiği içerisindeki yumuşatıcı maddenin ellerde birikme hissine sebep olduğu aşamada eller yıkanmalıdır

- Tuvalete sonrası ellerin su ve sabunla yıkanması gereklidir

6.3.3 El Yıkama İşlemi Aşağıdaki Aşamalar İzlenerek Gerçekleştirilmelidir

- Hastane ortamında musluklar kolları, dirsekten açılabilir özellikte veya sensörlü olmalıdır.
- Eller önce su ile ıslatılmalıdır
- 3-5 ml sıvı sabun, sabun dağıtıcısından alındıktan sonra, avuç içleri, her iki elin yüzeyi, parmak araları ve başparmak sabun ve suyla iyice ovulmalı, takiben her iki elin parmak uçları, diğer avucun içerisinde ovularak kaba kirlerinden arındırılmalıdır. Bu işlem 30-60 saniye süre ile yapılmalıdır.
- Akan su altında eller iyice durulanmalıdır
- Temiz ellerle musluk ellenmemelidir
- Tek kullanımlık kâğıt havlu ile eller kurulmalıdır, kullanılan kâğıt havlu kurulama sonrası musluğu kapatmak için kullanılmalıdır.
- Sıvı sabun dağıtıcılarında sabun azaldığında, dağıtıcıda kalan az miktarda sabun boşaltılmalı, kap iyice yıkanmalı ve tam olarak kuruması beklendikten sonra tekrar sıvı sabun ile doldurulmalıdır

6.4 EL ANTİSEPSİSİ ENDİKASYONLARI

- Hasta ile her temas öncesinde ve sonrasında
- Hasta bakımında kullanılan aletlere temas öncesinde ve sonrasında
- İnvaziv işlemler öncesinde ve sonrasında
- Eldiven giyme öncesinde ve sonrasında
- Hasta çevresi ile temas öncesinde ve sonrasında
- Hasta ile temasta önce hastanın kirli alanına temas edilmesi gerektiği ise, bundan sonra temiz alana yapılacak temas öncesinde.

6.4.1 El Antisepsisi Aşağıdaki Aşamalar İzlenerek Gerçekleştirilmelidir

- Alkol bazlı el antiseptikleri bu amaçla kullanımı en rahat olan solüsyonlardır
- Uygun dağıtıcı sistemi olan üründen avuç içlerine 3-5 ml antiseptik solüsyon alındıktan sonra avuç içleri, her iki elin yüzeyi, parmak araları ve başparmak solüsyon ile iyice ovulmalı, takiben her iki elin parmak uçları, diğer avucun içerisinde en az 15-20 saniye süre ile ovularak alkol bazlı solüsyonun kendiliğinden kuruması beklenmelidir
- Bu işlem sonrasında kurulama amaçlı kâğıt havlu kullanılmamalıdır
- El antiseptikleri ile sağlanan el hijyeninden sonra su ve sıvı sabunla el yıkanması gerekli değildir.

6.4.2 Alkol Bazlı El Antiseptikleri Güvenlik Önlemleri

- Alkol en önemli antiseptik ajan olmasına rağmen deride kuruluk ve irritasyona yol açabilir. Etanol, isopropanol ve n-propanol'a göre daha az irritasyona neden olur. Bu yan etkilerden korunmak için %1-3 gliserol gibi nemlendiriciler ilave edilebilir. Alkol bazlı el antiseptikleri kolayca yanabilir. Bu nedenle saklama ve kullanma esnasında dikkatli olmak gerekir. Antiseptik ajanlar +5 derecelik ile +16 derecelik sıcaklık aralığında iyi havalandırılmış ve orijinal ambalajlarında saklanmalıdır. Son kullanma tarihi geçen ürünler kullanılmamalı. Yanlışlıkla dökülmesi durumunda yangın ve patlamaya karşı tedbirler alınmalı.
- Eldiven giymeden önce uygulanan alkol bazlı el antiseptiğinin tam olarak kurumuş olmasına dikkat edilmeli!
- Tam kuruma sağlanana kadar eller ovalanmaya devam edilmeli
- Uçucu ve yanıcı olduğu unutulmamalı
- Göze temas ettirilmemelidir
- Temas anında bol su ile yıkanmalıdır

6.4.3 Cerrahi El Hijyeni

- Cerrahi işlemler öncesinde el hijyeni antimikrobiyal özellikli sabun kullanılarak yapılabileceği gibi, alkol bazlı el antiseptikleri kullanılarak da yapılabilir.
- Cerrahi el hijyeni ameliyathanede ameliyat olacak vaka odasına steril olarak girecek herkes tarafından yapılması gereken işlemdir.
- Bütün takılar (yüzük, saat vs) çıkartılmalıdır
- Eller ve ön kol antimikrobiyal etkili sabun kullanılarak 3-5 dakika süresince ovalanarak sabunlanır

- Günün ilk ameliyatı öncesinde tırnak diplerinin yumuşak bir fırça ile ovulması gereklidir, ellerin ve kolların fırçalanmasına gerek yoktur
- Eller ve ön kol durulandıktan sonra dirseğin üzerinde tutularak steril havlu ile kurulanır
- Günün ilk ameliyatı sonrasında ellerde gözle görülür kirlenmenin olmadığı durumlarda cerrahi el hijyeni amacı ile alkol bazlı el antiseptikleri kullanılabilir
- Alkol bazlı el antiseptiklerinin kullanıldığı durumlarda ellerin ve dirseklere kadar ön kolun, alkol bazlı solüsyon ile iyice ovulması ve tam olarak kuruması beklenmelidir

6.5 ÖNEMLİ NOKTALAR

- El hijyeni amacı ile kullanılacak ürünlerin seçiminde ciltte irritasyon etkisi en az olan ürünlerin seçimine dikkat edilmelidir
- Alkol bazlı el antiseptikleri, yumuşatıcı maddeler içermelidir
- Tırnaklar, tırnak yatağını geçmeyecek uzunlukta olmalıdır (0.5 cm)
- Hastane ortamında suni tırnak, oje kullanılmamalıdır
- Eldiven kullanımı el hijyeninin yerini alamaz. Eldiven kullanımı sonrası da el hijyeni sağlanmalıdır.

6.6 ELDİVEN KULLANIMI GEREKLİ OLMAYAN DURUMLAR

6.6.1 Hastanın Vücut Sıvı ve Sekresyonları İle Temas Olasılığının Olmadığı Direk Hasta Teması Gerektiren İşlemler

- Tansiyon ölçümü
- Vücut ısısı ve nabız ölçümü
- Subkutan ve intramüsküler enjeksiyon
- Hastanın giydirilmesi, banyo yaptırılması
- Hasta transportu
- Sekresyonsuz göz ve kulak muayenesi
- Kan sızıntısının olmadığı damar yolu kontrolü

6.6.2 Hastanın vücut sıvı ve sekresyonları ile temas olasılığının olmadığı indirek hasta teması gerektiren işlemler

- Telefon kullanımı
- Hasta kartı, dosyası, günlük gözleminin doldurulması
- Hastaya oral tedavi verilmesi
- Hastaya yemeğinin verilmesi ve sonra toplanması
- Hasta yatağının çarşafının çıkarılması ve yeniden takılması
- Non-invaziv mekanik ventilasyon aletlerinin, oksijen kanülünün takılması
- Hasta mobilyalarının yerlerinin değiştirilmesi

6.7 TEMİZ, STERİL OLMAYAN TEK KULLANIMLIK ELDİVEN KULLANIMI GEREKTİREN İŞLEMLER

- Hastanın kan, vücut sıvı ve sekresyonları, çıkartıları ile ve vücut sıvıları ile gözle görülebilir düzeyde kirlenmiş eşyasına temas gerektiren işlemlerde
- **Hastanın Kan, Vücut Sıvı Ve Sekresyonları, Çıkartıları İle Ve Vücut Sıvıları İle Gözle Görülebilir Düzeyde Kirlenmiş Eşyalarla Direk Temas Gerektiren İşlemlerde**
 - Kanla temas
 - Bütünlüğü bozulmuş cilt ve müköz membranla temas
 - Yüksek düzeyde enfeksiyöz ve tehlikeli organizmanın potansiyel varlığı
 - Epidemik veya acil durumlar
 - İntravenöz damar yolu takılması ve çıkartılması
 - Kan alınması
 - Venöz hattın sonlandırılması işlemi
 - Pelvik ve vajinal muayene
 - Endotrakeal tüplerin açık aspirasyon işlemi
- **Hastanın Kan, Vücut Sıvı ve Sekresyonları, Çıkartıları ile ve Vücut Sıvıları ile Gözle Görülebilir Düzeyde Kirlenmiş Eşyalarla İndirek Temas Gerektiren İşlemlerde**

- Kusmuk içeren kabın boşaltılması
- Aletlerin tutulması, temizlenmesi
- Atıkların ellenmesi
- Vücut sıvı döküntülerinin temizlenmesi

6.8 STERİL ELDİVEN KULLANIMI GEREKTİREN İŞLEMLER

- Herhangi bir cerrahi işlem
- Vajinal doğum
- İnvaziv radyolojik işlemler
- Santral damar yolu açılması, kateter yerleştirilmesi işlemi
- Total parenteral nütrisyon hazırlanması
- Kemoterapötik ajanların hazırlanması

7.0 İLGİLİ DOKÜMANLAR

7.1 Türk Hastane İnfeksiyonları ve Kontrolü Derneği 2008 El Hijyeni Kılavuzu